

Izhaja 10. in 25. dan
vsakega meseca ter
velja za celo leto
3 gl., za pol leta
1 gl. 60 kr.
Na anonimne do-
pise se ne ozira.
Kokopisi in na oco-
no poslani kujtje
se ne vračajo.

Popotnik.

Spisi in dopisi
naj se blagovoljno
posiljati (franki-
rani) tredištvu
(Reiserstrasse 8),
naročnine,
oznanila in rekla-
macije pa založni-
stvu: tiskarju J.
Leonu v Mariboru.

List za šolo in dom.

Štev. 24.

V Mariboru, 25. decembra 1883.

IV. tečaj.

Vabilo na naročbo za leto 1884.

Z današnjo številko konča „Popotnik“ četrto- in pod sedajnim vredništvom prvo — leto svojega potovanja.

Svesti si smo, da se je tó, kar smo obljubili v prvi številki tega letnika, kolikor mogoče izpolnilo, za kar se pred vsem čutimo dolžni izreči presrečno zahvalo našim vrlim sotrudnikom, kojih imenik na drugem mestu objavimo. To nam pričajo tudi razna pisma mnogih naših prijateljev, kakor raznovrstne priznave nepristranskih in previdnih mož, ktere se nam zdijo vredne, da je tem više cenimo, kolikor manj pridemo s temi moži v osebno dotiko.

Vse to nas potrdi v našem prepričanju, da smo glede vredovanja „Popotnika“ prav postopali, ter nas spodbuja, da našim načelom v tej zadevi tudi zanaprej zvesti ostanemo. Sicer so se javile tu pa tam tudi negativne sodbe o nas, češ, da smo „klerikalni“ — „ultranacijonalni“ in kaj še več takih laskavosti; a tem „prijateljem“, kteri le kritikujejo in za hrbtom hujskajo, svojih izjav pa nikoli utemeljiti ne zamorejo, tem zadostovati se ne bodedo trudili, kajti jim na ljubo ne moremo in nočemo zanemarjati naše naloge, ktera teži na tó, koristiti slovenskemu učiteljstvu — šoli, in tako posredno pospeševati prosveto milega nam naroda.

Ne dvomimo, da nas bodo v tem prizadevanju naši dosedanji sotrudniki tudi nadalje blagovoljno podpirali, upamo pa tudi, da se nam pridruži v novem letu še marsiktera nova moč, ktero smo dosedaj pogrešali med nami. „Viribus unitis“.

Ker je „Popotniku“ zraven duševne tudi izdatne gmotne podpore neobhodno treba, tako se priporočamo še vsem našim dosedanjim naročnikom, da nam tudi zanaprej zvesti ostanejo ter svojo naročbo o pravem času ponovijo; prosimo pa tudi njih, kakor vse domoljube in prijatelje naše, da naš list v svojih krogih priporočajo in nam pridobe še mnogo novih naročnikov.

„Popotnik“ bode tudi v novem letu 1884 izhajal dvakrat na mesec in velja

za celo leto 3 fl.

„ pol „ 1 fl. 60 kr.

Učit. pripravniki dobó list, ako se naročijo za celo leto, po znižani ceni za 2 fl.

Našim čast. sotrudnikom in naročnikom želimo prav vesele praznike in da se zdravi in srečni vidimo v novem letu!

Vredništvo.

Založništvo.

Značaj učitelja

z ozirom na njegov poklic in njegovo socijalno stanje.

(Konec.)*

Kakor tedaj vesten učitelj vedno skrbi, da v svoji omiki napreduje, tako si tudi prizadeva, da svoje vsakdanje dolžnosti natančno spolnuje. Vsak dan se bode vestno za šolo pripravljaj. To pripravljaj je res trudapolno, tirja dosti časa, pa ravno način, kako se učitelj pripravlja, nam je porok, da učitelj zvesto izpolnuje svoje dolžnosti, da je vesten in da se ve premagovati. Vesten učitelj ne bode s tem zadovoljen, da je učno gradivo po tednih in urah razdelil, temveč on bode vsakdanje poučno gradivo po obliki in obsegu dobro preučil, da bode potem brez pripomočkov, in ne da bi obitcal ali površno in zmedeno govoril vsak predmet v šoli od začetka do konca temeljito in v pravilni besedi razpravljaj. Bolj ko se učitelj pripravlja, bolj postane nja pouk metodičen. Edino po metodi je pa možno delo v šoli premagovati. Pred metodo beži zmedenost in nemarnost ji je neznana reč. Kako se s pripravo na pouk vsadanje delo pričinja, tako se s pripravo po pouku isto zopet konča. Zadnja ga sili, da natančno premisli, kaki in kolikeri so bili pogrški pri pouku in disciplini, in kako jim bode v prihodnje priti v okom. Tem potom si bode učitelj, ako se ve premagati, in ako ima trdno voljo, vedno napredovati, s časoma pridobil tiste značajne lastnosti, ki so vestnemu učitelju potrebne. K tem lastnostim učitelja, kakoršen bi naj bil, prištevam ljubezen, blagost, ki naj blagodejno iz njega izvirajo. Ljubezen vzbuja ljubezen, in rodi ljubeznjivost. Blagost je velika moč ljudi pridobiti in jih vladati. Kdor je po njej navdušen, je kralj človeštva in vsa sreča beže k njemu. Nadalje prištevam k lastnostim vestnega odgojitelja tisto detinjsko ljubkost, vsled ktere se učitelj, ne da bi se spuščal v prazne otročarije, iz visoke stopnje svoje omike, poda med učence, ter ž njimi čuti in misli, doslednost, vsled ktere se učitelj ne utruja, da neprizanesljivo in strogo tirja, da se nja povelja izpolnujejo tako dolgo, da se učenci tega privadijo, pravicoljubnost, vsled ktere učitelj proti vsem otrokom, ne oziraje se na zvonajne razmere in posebne zasluge, enako postopa, resničnost, ki učitelja v in zvan šole ne spravi v nasprotje z njegovimi nauki, in končno vestna točnost, vsled ktere učitelj postranska opravila svojega poklica, kakoršna mu nalagajo uradna pisma, popravljanje pismenih izdelkov točno izvršuje, ter se močno varuje, da učenci niti najmanjše zanikernosti v izpolnovanju dolžnosti ne opazijo. Ako učitelj vse to zvesto izpolnuje, tedaj je svojo dolžnost popolnoma dopolnil, svojo učilnico je povzdignil v blagonosni odgojilni zavod, sam pa se bode veselil v tihi in srečni zavesti, da stori povsem svojo dolžnost

Druga glavna lastnost učitelja, kojo sem že popred omenil, je naravstveni pogum. Le-ta se kaže v tem, da ostane značaj v kljub raznim zvonajnim uplivom pri vseh razmerah in v vsakem stanju človeškega življenja zmirom eden in isti. Ta pogum ni enak fizičnemu, temveč se kaže v tišem naporu, in podjetju, v trpljenju za resnico in dolžnost. Nravni (naravstveni) pogum je pogum resnico iskati in pričati, je pogum, biti pravičen, je pogum, pošteno ravnati, je pogum zapeljiveu se zoperstaviti, je pogum, svojo dolžnost storiti. Nravni pogum je vir ne samo srečnega temveč tudi koristnega življenja. Nravni pogum ljudskega učitelja se karakterizira v tem, da se ustavlja pogubnemu uplivu občinstva. Mnogo ljudi je tako slabih, da radi samih ozirov na občinstvo storé reči, ki so jim ad personam zoprne, pa nimajo moralčnega poguma ostati na svojem stališču, da-si isto kot edino pravo pripoznajo. Pa hrabro se ustavi presodkom množice, ne glej na levo ne na desno, temveč pojdi po potu svojega prepričanja, in notrajna zadovoljnost v tej zmagi bode več vredna, nego pripoznanje omahujoče množice. Nravni pogum učitelja kaže se tudi v tem, da srčno zago-

*) V zadnji številki je v tem sestavku na 1. str. v 7. vrsti od zg. med besedama „blizo ..in“ po stav. pomoti izostalo: „400 let“, kar se s tem popravi.

varja šolo in tisti njeni temelj na katerem edino se zamore prav razviti. Kdo izmed nas ne ve, koliko težkih bojev zahteva izpeljava zakona, kojemu se ustavlja večina ljudstva, sovraštvo, preganjanje, neugodne razmere so plačilo tistemu, ki se trudi izpeljati zakon ne samo po črkah, temveč tudi po duhu; resnično! dosti je treba npravnega poguma tistemu, kdor se hoče pri tolikih neugodnih razmerah v občini in pri temnem političnem obzoru, trdno in neomahljivo zdržati na svojem, dostikrat jako izpostavljenem mestu ter ne odjenjati od dolžnosti in pravice, da-si je tistemu, ki se vda željam svoje okolice ter se da, plašljivo se boječ poštene borbe, podkupiti, navadno prijetnejših razmer in mirnejšega življenja pričakovati. Npravni pogum učitelja kazal se bode v svobodni besedi o načelih, ktere kot edino prave spozna. Učitelj bode opustil zoprno navado, vsakej reči pritrđiti, posebno ako to nasprotuje njegovemu prepričanju, on ne bode klečeplazno vsakej izjavi, došlej mu do ušes prikimoval, on ne bode zabranil svojemu bitju svobodno duševno dviganje, on bode sovražnik klečeplaznosti, ktera si hoče na troške svojega prepričanja zlate mostove za prihodnost zidati.

Npravni pogum učitelja kaže se tudi v izpolnjevanju tiste lastnosti, ktera se ravno od učitelja najbolj tirja in ktero sem kot tretjo glavno lastnost v nja značaju omenil. To je premagovanje samega sebe. Sebe premagovati se reče, temelj položiti vsem krepostim. Kakor hitro človek svojih nagonov in strasti ne brzda, odreče se npravni svobodi. Kdor se premaguje, pospešuje osebno srečo, kajti če hočeš veselo in mirno živeti, tedaj se moraš v malem in velikem premagovati. Vedeti moraš, kako se ti je skromno obnašati. Učitelj, ki se premaguje, se uči potrpežljivosti, te tako važne lastnosti odgojiteljeve, on bo potrpel z otročjo naravo v obče, kakor s pogreški domače odgoje — sam sebe premagujoč bode učitelj vse skrbi in težave pustil na pragu šolske izbe ter bode otroke s prijaznim pogledom svoje ljubezni in milobe razveselil — sam sebe premagujoč bode tudi veselo in pogumno prenašal svoje križe in težave. Značajni učitelj bode zadovoljen s tem, kar ima, on bo s sredstvi gospodaril, ktera so mu podeljena. Mamilu, živeti razkošno, bolj nego mu dovoljujejo razmere, se bode lahko ustavlil. Zavaroval se bode pa tudi tiste betežine nezadovoljnosti, ki nam vse v temnej luči kaže, ter človeka v neizrekljivo nesrečo pahne. Vsakej reči bode vedel najboljo stran zase pridobiti, ter si bode v priborjenej tihej in mirnej npravi hranil neizrekljiv zaklad za življenje.

Slavna gospoda! Preostaja mi samo še, da s kratkimi besedami navedem sredstva, po kterih je učitelju možno svoj značaj, kakor smo ga zgoraj opisali, utrditi in dopolnjevati. V prvi vrsti mora biti učitelj idealen, kakor je idealen njegov poklic. Akoravno vemo življenje visoko ceniti, ako je smatramo kot torišče koristne delavnosti, visokih misli in dejanj, in ako delujemo ne le za se, temveč tudi za občno blaginjo, tedaj bode naše življenje veselo, upapolno in blaženo. Ako pa nasprotno mislimo, da le zato živimo, da se radujemo, uživamo in bogatimo, tedaj bode življenje polno težav, strahu in prevare. Blaženo bodi pa tudi ti težko vztrajno delo, ta najbolja učilnica značajev! Marljivo delo v poklicu, delo v prostih urah prežene dolgočasje in utrdi samozavest. Zato si naj vsak učitelj poleg svojega pravega poklica kako posebno priljubljeni opravke izbere, tako da mu ne bode nikdar treba praznovati. Opazuj naravo, oskrbuj šolski vrt, izdeluj učila itd. in dosti boš imel opravkov v svojih prostih urah. Odločilne gledé značaja so tudi družbinske razmere, v kterih učitelj živi. Zavidam učitelja, ki v milem krogu svoje rodbine v zvesti ljubezni svojih dan za dnevom zajema svežo moč k novemu življenju; srečen-tisti, ki zamore vsak dan okolj se zbrati omikanih somišljenikov; pri vsaksebnem razgovoru pade marsiktero dobro zrnce v nja notranjost, pa tudi ti ne obupaj, ki te je osoda postavila v manj ugodne razmere, saj tudi ti lahko zbereš okolj se največje može vseh časov, ako rad čitaš. Plemenite pisatelje čitati je silne koristi, in ako učitelj vé po pravih načelih čitati, tedaj je to velikega pomena za razvoj njegovega značaja. Učitelj naj se nikdar ne peča s prazno, le kratkočasno, manjpomembno podnevno literaturo; njemu je treba močnejše, tečnejše hrane. Klasični vseh narodov, životopisi, zgodovina, knjige o odgoji in pouku morajo se temeljito

in večkrat preučiti, da ostanejo za vselej last uma in sreca. Okrajne knjižnice podavale mu bodo vsikdar pripravnega berila v čitanje. Pa tudi samotar v oddaljeni vasici, lahko nekterokrat svojo samoto zapusti, da obiše svoje sotrudnike, ter si med njimi duh in srce okrepi. Obstoječa učiteljska društva imajo namen, da združujejo tovariše, da posameznike požlahtnijo, zato bi jih naj vsak za se po vsej moči podpiral.*)

Draga gospoda! Pri koncu sem. Radi kratkega časa sem marsikaj samo omenil, kar bi bil moral na dalje izpeljati, drugo zopet sem čisto opustil. Nas vseh dolžnost pa je, da sami sebe izprašamo, ter poizvemo, v kolikej meri so naše lastnosti še za zaželjenim uzorom. Posledek tega bodi trden sklep, da hočemo neprestano se truditi, da si pridobimo blag, plemenit in neomahljiv značaj. Luč in izgledi najzlahtnejših zastopnikov človeštva nam naj bodo voditelji, da dospemo najvišjo stopnjo značaja, da postanemo najbogatejši ne na posvetnem blagu, temveč v duhu, najvišji, ne v posvetnih službah, temveč v poštenosti, ne najiznajdenejši, temveč najkrepkostnejši, ne najmogočnejši in najvpljivnejši, temveč najbolj pravico- in resnicoljubni, odkritosrčni in pošteni!

O računstvu.

Prof. L. Lavtar.

(Dalje.)

— Odštevanje.

Naloga. Odštevaj število 48373 od 73756.

To nalogo moreš rešiti v dvojnem smislu: ali iščeš ostanek ali pa razloček (prim. gori.)

1. način.

		desettis.	tis.	stot.	des.	jed.		
krajše	{	73756	=	7	3	7	5	6
		48373	=	4	8	3	7	3
		25383		2	5	3	8	3

Tu govorimo: 3 jed. od 6 jed. dá 3 jed., 7 des. od 5 des. ne moremo odvzeti, zato vzamemo 1 st. na posodo, kar označimo s točko (posojilko) na 7, jo spremenimo v 10 des., ktere prištejemo 5 des.; 7 des. od 15 des. ostane 8 des. i. t. d.

2. način.

		desettis.	tis.	stot.	des.	jed.		
krajše	{	73756	=	7	3	7	5	6
		48373	=	4	8	3	7	3
		25383		2	5	3	8	3

Tu govorimo: 3 jed. in 3 jed. je 6 jed.; ker je $7 > 5$ ne moremo dobiti števila 5 iz 7 s prištevanjem; zato prištejemo 5im des. še 10 des.; 7 des. in 8 des. je 15 des. Dobljeni razloček je pa zdaj za 10 des. ali 1 st. prevelik; zato moramo 3mi st. 1 st. prišteti, da zmanjšamo razloček stotic za 1 stot. i. t. d.

Dekadični števili odstevaš, ako odstevaš jedinice od jedinice, desetice od desetice i. t. d.; kedar je pa številka minuenda manjša od številke v subtrahendu, moraš prvo za 10 povečati, kar storiš s tem, da si vzameš jedno višjo jednoto na posodo spremenivši jo na 10 nižjih jednot, ali pa da v sledečem teh 10 jednot ali 1 višjo jednoto zraven drugih odšteješ.

*) Žal da se to prerado opušča.

Iz povedanega sledi:

1. Odštevanje dveh dekadičnih števil je prevedeno 1) ali na odštevanje dveh jednoštevilčnih števil, 2) ali na odštevanje jednoštevilčnega števila od dvoštevilčnega, v katerem se nahaja 1 desetica. To moremo v obče izraziti z osnovnima izrazoma:

1) $a - b$, 2) 1 des. a jed. — b jed.

Pri prehodu iz druge desetice v prvo postopaš najbolj pripravno, ako preideš najpred na desetico in potem dalje. N. pr. $15 - 7 = ?$ $15 - 5 = 10$, $10 - 2 = 8$, $15 - 7 = 8$.

Vse odštevaue se potem takem premika v številnem prostoru do 20.

Množenje.

Naloga 1. Množi število 5 2 3 1 s 6.

	tis.	stot.	des.	jed.
5231 =	5	2	3	1
× 6				× 6
	31	13	18	6

Pravilo. 1.) Mnogoštevilčno število množimo z jednoštevilčnim, ako množimo zaporedoma vsako številko *) multiplikanda začeni pri jedinicah, z multiplikatorjem, ter prištevamo dobljene višje jednote k jednotam njih vrste.

Naloga 2. 632×53 .

632 moramo vzeti 50krat in 3krat. $50 = 10 \times 5$

632×5	632×3	632×53
3160×10	1896	$31600 \dots \dots \dots 3160$
31600		ali
	1896	1896
	33496	33496

2.) Mnogoštevilkastno število množiš z mnogoštevilkastim, ako množiš multiplikand zaporedoma z vsako številko multiplikatorja začeni z jedinicami ali s številko najvišjega reda, ter seštevaš delne produkte, pisavši jih tako jeden pod drugega, da stoje številke najnižje vrste pri vsakem sledečem za jedno stopnjo proti levi (desni).

Iz tega sledi:

1.) Množenje mnogoštevilčnega števila z mnogoštevilčnim je prevedeno na množenje mnogoštevilčnega števila z jednoštevilčnim in to spet na množenje jednoštevilčnega števila z jednoštevilčnim, torej sploh vsako množenje na **osnovni izraz** $a \cdot b$, kjer a in b spet jednoštevilčni števili pomenita.

2.) Rezultati produkta $a \cdot b$ se premikajo v mejah do 100, kajti največji produkt je $9 \times 9 = 81$.

3.) $a \cdot b$ je $\begin{matrix} < \\ = \\ > \end{matrix} 10$. N. pr. $2 \times 3 = 6$, $2 \times 5 = 10$, $4 \times 8 = 32$. V drugem in tretjem slučaju dobimo višje jednote ter rečemo, da prehajamo na višji red. —

Deljenje.

Ker dobimo pri deljenju isti znesek, ako izvršujemo deljenje v pomenu merjenja ali delitve, hočemo pri izvajanju pravila za deljenje hoditi isto pot, po kateri najlaglje dospemo do onega, na čemur je vse deljenje osnovano.

Naloga 1. $8462 : 2$

tis.	stot.	des.	jed.		tis.	stot.	des.	jed.
8	4	6	2	$: 2 =$	4	2	3	1

*) Ako rečemo krajše številko množiti, pomeni to množiti število, katero je s številko zaznačeno. Ta opomnja velja tudi za druge račune.

Naloga 2. 56724 : 6

deset. tis. stot. des. jed. : 6 = 9 4 5 4
 5 6 7 2 4

tis.

56

54

— st. st.

27 = 27

24

— des. des.

32 = 32

30

— jed. jed.

24 = 24

krajše: 56724 : 6 = 9454

27

32

24

..

Pri tem govorimo:

6ti del od 56 tis. je 9 tis.; 6krat 9 tis. je 54 tis., ter ostanete še 2 tis.; 2 tis. je 20 st.; 20 st. in 7 st. = 27 st. 6ti del od 27 st. i. t. d.

Mnogoštevilčno število torej delimo z jednoštevilčnim, ako delimo z divizorjem zaporedoma vsako številko dividenda začeni pri številki najvišjega reda ter spreminjamo ostanke v jednote nižjega reda, katerim prištevamo jednote njih vrste.

Naloga 3. 15308 : 356

Pri izvajanju tega pravila si mislimo divizor približavno jednak 300 ali 3 stotice (in podobno v drugih slučajih).

desett. tis. stot. des. jed. : 356 = 4 3
 1 5 3 0 8

des.

1530

krajše: 15308 : 356 = 43

1424

— jed. jed.

1068 = 1068

1068

....

Pri tem govorimo:

356 v 1 desetis. ne dá nobedne desetisočice, 1 deset. je 10 tisoč; 10 tisoč in 5 tis. je 15 tisoč; 359 v 15 tisočicah ne dá nobedne tisočice, 15 tisoč je 150 stotie, 150 stot. in 3 stot. je 153 stot.; 356 v 153 stot. ne dá nobedne stotice, 153 stot. je 1530 des., katerim nimamo nobednih desetie prišteti. Zdaj pa moramo poiskati, kolikokrat je 356 v 1530 des.; 356 v 1540 jed. ali pa približavno 300 v 1500 ali 3 st. v 15 st. ali 3 v 15 je 5krat; torej 356 v 1530 des. približavno 50krat, kar je pa skoraj gotovo preveč, zato recimo 40krat. V kvocijentu torej dobimo 4 desetice. O resnici tega zneska se prepričamo, ako vzamemo 356 40krat, t. j. 4kratno desetkrat, kar dá 14240 ali 1424 des. Ostane nam še 106 des. i. t. d.

Iz tega posnamemo sledeče pravilo:

Mnogoštevilčno število delimo z mnogoštevilčnim, ako delimo prvo številko dividenda (kedar je ta manjša od prve številke divizorja pa prvi dve številki dividenda) s prvo številko divizorja, z dobljeno številko kvocijenta pa množimo celi divizor in odštevamo dobljen produkt od prvoga delskega dividenda, t. j. od števila iz toliko števil najvišjih redov, kolikor jih nahajamo v divizorju ali iz jedne več, ako je prva številka dividenda manjša od prve številke divizorja. K ostanku pripišemo sledečo številko ter nadaljujemo deljenje na isti način dalje do zadnje številke dividenda.

Iz povedanega sledi:

1.) Vse deljenje se da prevoditi na deljenje jednoštevilčnega števila z jednoštevilčnim ali dvoštevilčnega števila z jednoštevilčnim.

Vsako dvoštevilčno število obstoji iz nekega števila desetice ali b desetice in nekega števila jedinice ali a jedinice.

Deljenje dveh števil sploh je torej prevedeno na osnovna izraza 1.) $a : b$ ali 2.) $b \text{ des. } a \text{ jedinice} : c \text{ jed.}$, kjer morejo a, b, c pomeniti vsako število do 9 ali ničlo.

2.) Deljenje zaznačeno z osnovnimi izrazi se premika v mejah do 100, ker v teh se nahajajo vsa dvoštevilčna števila.

Vse čisto računanje s celimi števili je torej osnovano na vajah.

1.) $a + b$ t. j. prištevanje jednoštevilč. štev. k jednoštevilč. štev.

2.) $a - b$ ali 1 des. a jed. — $b \text{ jed. t. j. odštevanje jednoštev. štev. od jednoštev. ali od števila obstoječega iz jedne desetice in iz jedinice.}$

3.) a. b. t. j. množenje jednošt. št. z jednošt. štev.

4.) $a : b$ ali b des. a jed. : c des. t. j. deljenje jednoštev. št. z jednoštev. št. ali dvoštevilčnega štev. z jednošt. štev.

Te vaje se premikajo pri seštevanju in odštevanju v mejah do 20, pri množenju in deljenju v mejah do 100.

Prirodoslovje v ljudski in meščanski šoli.

Fr. Hauptmann.

(Konec.)

VI.

Vsaka šola, ki se hoče uspešno pečati z fizikalnim poukom, potrebuje zbirko fizikalnih priprav in strojev (kojim rečimo skratka „aparati“). Kakšne lastnosti pa morajo imeti aparati, s katerimi se da pouk v odličnej meri podpirati? Odgovarjaje na to prašanje ne smemo izpred oči pustiti po vsem resnične poslovice: „Za šolo je najboljšje jedva dosti dobro.“ Z dobrimi aparati bo učitelju naj več veselja delati, z dobrimi aparati bo pouk naj bolj gladko tekel, učence naj bolj ogreval in jim nove resnice naj bolj živo staviljal pred oči. Dobri aparati pa so tisti, ki se prilegajo vsem potrebam in okoliščinam dobrega pouka. Ker pa so potrebe in okolščine pouka tako mnogovrstne, kolikor je razlik v duševnem razvoju učencev, stvarnih različnosti v učni tvarini in zunanjih do pouka uplivov, zato ni ravno lahko določiti pogoje, po katerih bi imeli biti aparati vstrojeni v vsakem posameznem slučaju. Kar toraj v sledečem naštevamo, sme se vzeti za obče veljavno, a ne da bi bile izključene izjeme, o katerih veljajo posebni pogoji.

Po smotru, kateremu služijo, delé se aparati v dve vrsti, 1. v aparate, s katerimi se predstavljajo temeljne prikazni, oziroma temeljni zakoni in 2. v aparate, s katerimi se predočuje uporaba temeljnih zakonov, t. j. sestava in delovanje strojev in različnega orodja. Aparati prve vrste so n. pr. navor, leča, igla magnetica, elektromagnet; s temi se strinjajo od druge vrste tehtnica, drobno- in daljnogled, kompas, telegraf.

Uvažujoči smoter, ki ga hočemo doseči, zahtevamo od aparatov različnih lastnosti. Kar se tiče aparatov prve vrste, staviti nam je do njih pred vsem pogoj.

1. da je možno, na njih razjasnovati zakone kak najbolj očitno, ne da bi trebalo težavnega, časotratnega odmišljevanja. Priprave za predočevanje zračnega tlaka morajo biti tako prirejene, da ga vidno kažejo na gibnem telesu, one za odboj in lom svetlobe pa tako, da se kolikor mogoče objektivno vidijo dohajajoči in odhajajoči trakovi. Zakoni prostega pada se lažje snujejo s pomočjo Atwood-ove padalnice nego z Galilejevo poševno ravnijo.

Aparati druge vrste, ki nam predočujejo sestavo in delovanje strojev, morajo biti tako ustrojeni:

2. da se dadó lahko in urno razkladati in skladati. To je, kakor smo že slišali, v velik prid nazornosti, a vendar se je dozdej ta lastnost pri izdelovanju aparatov precej zanemarjala. Nisem še videl telegrafovega uzorca, pri katerem bi se dal najprej na stojalu pritrditi elektromagnet, potem navor z mačkom ob enem s kladvecem ali iglo ob drugem koncu, in na to pa zvonček kladvu nasproti ali papirnat trak pred iglino ostjo. — Uzorci daljnogledov in sestavljenih drobnogledov, kakor se izdelujejo za šolske namene, so odprti, t. j. leče niso skrite v ceveh. Zarad nazornosti je to potrebno in hvalevredno, grajati pa je, da se leče ne dadó premikati. Saj okular moral bi biti premičen, ker le tedaj je mogoče aparat vspešno pomeriti na bližje in daljše predmete.

V časi se aparati iz varčnosti tako sestavljajo, da služijo dvema smotroma ali še več. N. pr. med fizikalnimi zbirkami za nižje šole nahaja se na deskici magnetica, vrteča se okolo kratke naopične osti, ktera stoji v središču na 360 stopinj razdeljenega kroga, okoli igle pa se ovija štirioglati okvir od bakrene ali medéne žice, na deskici trdo pribit. Ta aparat očitno služi 1. kot kompas, 2. v dokaz odklanjalne moči električnega toka. Pri pouku pride prvokrat na vrsto kot kompas, kot takemu pa je okvir nepotreben, pravi kompas ga nimajo. Zategadel pa bi moral biti okvir tako pritrdjen, da ga je lahko odstraniti in zopet nastaviti, kakor kaže potreba. Pod tem pogojem nimam nič zoper take kombinacije, ki si jih je zamislila varčnost. Zares si nekaj stroškov prihraniš, ako imaš razkladen telegraf in daljnogledov uzorec, ker tedaj ti ni treba posebej kupiti elektromagneta in leče.

V obče pa tirjamo od aparatov vseh vrst sledeče lastnosti:

3. Da med poskusom ne odrečejo in krivo ne kažejo. Pouk je brez vse vrednosti, ako poskus izpodleti, nebi učitelj moral učencem zatrjevati, naj si nekaj mislijo, česar videli niso, ali pa naj si drugače mislijo nego so videli. Učenci nebi prišli do pravega pojma o prirodnih zakonih, ako se jim to, kar bi morali spoznati vekomaj stalnim, predstavlja kot jako klubujoča stvar, na kterej zato sploh ni nič gotovega. Isto tako ostala bi djanska porabnost strojev učencem dvomljiva in ne stavili bi jih više kakor navadno igračo. Boljše je nove nauke brez poskuševanja izvajati iz znanih razmerij in vsakdanjih opazovanj, nego delati s kujajočimi se aparati. N. pr. Na deskici, s ktero hočeš dokazati bitnost težišča, mora biti nit točno v težišču pripeta, sicer viseča deskica ne zavzema vodoravne lege. Za izvajanje navorjevih zakonov opisujejo nektere knjige (ki se celo same nazivljajo metodičnimi), pripravo „navor ležeč na robu trirobate prizme“, ktera nikakor ni zanesljive rabe, ker je navor v labilnem ravnotežju preobčutljiv in toraj ravnati z njim premudno. Zanesljivi so poskusi z navori stabilnega ravnotežja.

Krivo kažeči aparati najdejo se pogostoma med toplomeri, med steklenimi palicami za električne poskuse, med enostavnimi stroji i. dr. Velika je neprilika, ako toplomer vtakneš v taleč se led, a živo srebro ne doseže na skali zaznamovanega ledišča (česarvno si bil poskus vestno priredil); ako trenja steklenka postane le slabo ali pa negativno električna, ker ali steklo po tvarini ni pripravno ali pa nisi vzel pravo snov za trenje; ako pri kolesu na vratilu poskusoma najdeno razmerje sil zaradi preobilnega trenja ni ednako razmerju dotičnih premerov i. t. d. Manj škode pa je, če se učencu, ki sam za-se poskuse dela z nezanesljivimi pripravami, kaj takega pripeti. On ne bode krivde pripisoval niti predmetu, niti učitelju, ampak najprej svoji neizurjenosti.

4. da imajo primerno velikost in njih posamezni deli med seboj ugodno lego. To tirjatev moramo naglašati posebno zarad potrebe skupnega pouka. Ako aparat ni tako ustrojen, da se v rednih okoliščinah njegovi glavni deli vidijo do zadnje klopi, ne ustreza skupnemu pouku. Med zbirkami fizikalnih aparatov za nižje šole ponujalo se je o prejšnjih letih dokaj take drobnjadi; dozdej se je že očitno na boljše obrnilo, pa zboljšati vtegne se še marsikaj. Šolskim toplomerom bilo bi omisliti cevi z veliko kroglo, tanko a široko votlino in veliko skalo na

beli ploskvi; blizu takšni se v privatni rabi nahajajo. Namesto živega srebra bi barvan vinski cvet tudi ne bil napačen. — Leče za prve o njih poskuse morale bi biti primerno velike. — Uzorec sezalk izdelujejo se zdaj najbolj od stekla in so toraj jako prozorni, a njih velikost še večidel ni uzorna, ter se bat in spodnji ventil v daljavo slabo vidita. Temu bi nekoliko v okom prišli, ko bi se ona po barvi razlikovala od okolice in ozadja. (Na ozadje, Hintergrund, naj se sploh ne pozablja). O neki obliki kompasa (gl. toč. 2) je bil ravno govor. O njegovi magnetici ne moremo zamolčati, da niti po velikosti niti legi ne ugaja. Skoraj vse v šoli rabljive magnetice (za odklon) so premajhne, njih širja stranica leži v vodoravni ravnini in le ozki rob je obrnjen proti učencem. Razun tega so, kakor naravno, temne barve in pri tolških pomanjkljajih ni čuda, če je obsodimo. Zvišati njih porabnost treba bo dati jim večo obliko in popreti jih tako, da bodo se videle od široke strani, kakor magnetice za naklon in s temi v soglasju ne bilo bi priostriti njih koncev, naj bi ostale po celem enake širokosti. Če bi se njih polovici še po barvi razlikovali, bi popolnem ustrezale tirjavam pouka. Ednakih pomanjkljajev so večidel tudi elektroskopi, dvolistkarji. Za šolo želeti je širokih listkov v okroglasti posodi, ktera se toliko zasučje, da se listka malo po strani vidita. S širokostjo pa narašča teža listkov in pojema njih občutnost. Bodoč pa, da je za šolo najboljše jedva dosti dobro, naj opozorim na elektroskop, ki si ga je omislil ravnatelj Boltzmann v Gradškem fizikalnem zavodu. Namesto listkov ima dva jako lahka cilindra iz aluminija, pritrjena ob istih konceh dveh križajočih se navorov od tanke aluminijeve žice. Navora visita na tankih bakrenih nitih in moreta vodoravno nihati. Če podeliš tej vseskozi lahki pripravi malo elektrike, zanihata cilindra vsak sebi in ker sta razmerno velika nasproti listkoma navadnih elektroskopov, se jih gibanje izvrstno vidi v daljavo.

Da so se majhni aparati toliko razširili, moremo si tolmačiti po njih nizki ceni. Ali vendar je pri tem navadno več škode, nego dobička. Videl sem že več električnih kolovratov tako majhnih, da kljubu velike skrbnosti ne dadó učinka, s kojimi bi se smel ponesti pred učenci. Takega blaga se kmalo naveličamo; nasledek je, da zapade prahu in če dotičnega aparata nočemo pogrešati, kupiti moramo novega z dobičkom podvojenih stroškov.

6. Da je priprsta njih sestava in zunanja oblika. Če nižja šola nima niti preumetno sestavljenih niti lesketajočih se aparatov, ji ne more biti ravno na kvar. Zgodovina fizike nas uči, da so se jako imenitne iznajdbe posrečile z jako prostimi pripravami, ki so vselej na razpolago tistemu, kateri je večje izpraševati prirodo. Zapletenih aparatov mladini ni mogoče vsestransko shvatiti, da bi jasno razumela strojitev celote, dočim jej nejasno ostane, kako se vjemajo funkcije njih številnih kosev. Krasno zlikani in bliščeči se aparati so zategadel manje priporočati, ker njih zunanja lepota lahko učencev pozornost tako zavzema, da pozabijo slediti pouku. V obeh slučajih sicer odločno ugovarja gmotna stran; nižja šola nima zajemati iz bogatih blagajnic, ki so prvi pogoj za nakup dragih aparatov. Nižje šoli zadostuje prosto ustrojena in lahko prozorna priprava, ker razmotrivanje temeljnih razmerij, ki so nižji šoli glavna zadača, zadostno pospešuje: Prosta zunanja oblika pa še ni treba, da bi bila brezokusna.

Ako je ktera šola v ugodnem položaju, da razpolaga z lepimi in umetno ustrojenimi aparati (zračna sesalka, multiplikator, i. dr.) mislim naj se ne obotavlja rabiti jih. Lep učinek, točno izzvana prikazen, ki pojasnuje kako temeljno resnico, šteje več, kakor nezgoda, da učenci ne umevajo nekterih kosov stroja, ki so ali v znotranjem skriti ali pa osnovani na neznanih jim principih.

Nekteri večih strojev šolam sploh ne bi smeli manjkati, zaradi tega ne, ker mora ona, kakor smo povedali, izobraževati vsestransko in za praktično življenje. Tu sem štejem brizglo, telegraf, parni stroj i. dr. Kar se tiče električnega kolovrata, odlikuje se dobro ustrojen, po mnogoštevilnih lepih prikazuih. Zatoraj naj si ga omisli, kdor zamore.

Nižja šola potrebuje sicer le toliko naukov o elektriki vzbujeni trenjem, da more tolmačiti blisk in bliskovod, veliko važnejši pa prihaja od dne do dne galvanizem in

elektrotehnika. Ako toraj preišlješ, kaj bi si omislil prej, svetujem ti, to kar je bolj važno, bolj praktično. V najnovejših izdajah nemških knjig za nižje šole ne najdem električnega kolovrata, a najdem za telegrafom naveden telefon, oba glavna sistema električne razsvitljave in paragraf o prenašanju električnih sil. To je napredek.

Da se ložje širi fizikalni pouk, je gledé oblike aparatov ravnati se ne le po učnej stopnji učencev, temveč tudi po stanju šolskih blagajnic, tako da se priskrbljivó za nižjo stopnjo in za manj premožne šole aparati kak najbolj priproste oblike in nizke cene, za višje stopnje in premožnije šole pa kaj bolj dovršenega. Prepričan sem, da bo občno, realno izobraženje naroda še le takrat osigurjeno, ko bi imela kmečka šola isto tako svoj telegraf i. dr., kakor mestna, ta morda v lepšej. ona v bolj priprostej obliki, a vsaka popolnem zanesljivo in porabno blago.

6. Da so močni in trpežni in od pripravne snovi. Podloge in stajala izdelujejo se od lesa in kovin; od trdega lesa so boljša kakor od mehkega; naj so dovolj široka in težka, da aparati mirno stojó. Les mora seveda biti suh, da se ne zvine, da ne razpoka, da zagozde, klini, klej in lepila ne spusté. Osi zahtevajo stanovito lego; plošča elektr. kolovrata počí, ako se stebra najeta. Da se aparati hitro in varno skladatajo in razkladajo, treba je na podlogah primernih zarez in spojki; vijaki, s katerimi se pritrjuje premični deli, imeti morajo take kepe, da ni treba posebnega ključa (pri galv. lancih). Vsa pritrjila morajo trdno držati, da se med poskušanjem nič ne zrahlja, premakne in skuja. Glavni deli so kolikor toliko stekleni, da se njih notranji deli dobro vidijo (pri sezalkah i. dr.) Naj se sploh uvažuje vse, kar povišuje trpežnost in djansko porabnost.

Glede pridobitve smemo fizikalne aparate razvrstiti v tri vrste.

Prvič v proste pripomočke, ki se najdejo na vsakem domu, deske, palice v razjasnenje težišča, navora, poševne ravnine; kalomir in nihalo; različne steklenice in čaše, s katerimi se da mnogo poskušati o skupnosti, sprijemnosti, o rosi, o zrakovi telesnosti, potapljalškem zvonu, o zračnem tlaku, plavanju, občevalnih posodah, o sredobežnosti, celo o zračnih in svetlobnih prikaznih; palice pečatnega voska, cilindri petrolejskih svetilnic, svilnata in volnena roba za prve električne poskuse: votla slamnata stebila kot natege; poskusi z žigicami; različno gorivo in gorenje; žveplo, železo, srebro, ocet, lug, sol za prve kemijske pojme itd. Na prvi mah vidimo, da nektera izmed njih, ki niso nalašč šoli namenjena, tudi manje ustrezajo metodičnim tirjavam, zato boš jih rabil pri prvem pouku, ako nimaš boljših pripomočkov; ako pa jih imaš, začni s temi, na domače pa se oziraj, kdar uporabljuješ že znane nauke v razjasnitev sorodnih reči.

Drugič v aparate, ki si jih učitelji sami vstvarjajo. Da si ni zahtevati postranskih stroškov, so vendar učitelji, kakor kažejo razstave učnih sredstev, že marsikaj izvršili, kar je jim na čast, šoli pa na korist. Ker se pri izdelovanju gleda na gotovi smoter, tudi dobro ugajajo metodičnim tirjavam. Želeti je le, da bi bilo na učiteljskih dosti prilike in spodbuje pripravnikom, uriti se v nabiranju in prirejanju učnih sredstev vsake baže.

Tretjič v kupljene aparate. Večino aparatov bo treba vsakako kupiti, n. pr. vso stekleno blago in takšno, ki se ne da izdelovati brez posebnega orodja, katero omisliti si že ob sebi drago pride. Kakšno blago in kje naj se kupuje? Ako je pri vseh učnih pripomočkih gledati na dovršenost, se mora to zgoditi posebno pri takih, ki stanejo gotovi denar. Kupujejo pa se aparati ali pri izdelovalcih samih, — mehanikih, — ali pa v zalogah, ki zraven tržijo z vsakterim šolskim in drugim blagom. V takih zalogah nakupiči se marsikrat blaga za sejm, sicer nizke cene a tudi dvomljive porabnosti. Zato je kupeu biti opreznim, da škode ne trpi in se je obračati do takih zalog, ki so si po solidni postrežbi že djansko zaslužile javno zaupanje.

Boljše pa vendar bo, aparate naročati si naravnost pri mehanikih. Tem lahko najnatančneje dopoveš, kakšno blago da želiš. To se naj vselej zgodi, da se ti potem ne more na nobeno stran izgovarjati, Ako blaga nima takoj k redu, izdelava ga

po tvoji želji, Naj je tudi malo dražje, pa se vendar izplača po zanesljivosti in trežnosti.

Kakovost blaga pa lahko nadzorujejo kupci sami, ako vzajemno postopajo. Naj ne kupijo, kar ni povsem dobro izdelano. Pogreške, ki jih zapazijo na kupljenem blagu, naj javijo prodajalecu, kar mu bode za drugokrat v svarjenje. Ako to nič ne hasne, naj se učitelji ne ustrašijo stopiti v javnost in po šolskih listih kazati slabo blago.

V šolskih listih je sploh pravi prostor za razpravljati tega tikajoče se zadeve, naznanjati, kje in kaj se dobiva kot pošteno blago in priporočati, kar je priporočila vredno. Ob priliki šolskih razstav naj se javno in stvarno kritikujejo razpostavljeni predmeti.

Učiteljem, ki se vrlo brigajo za stvar, prišla bode v praksi marsiktera dobra misel, kaj in kako se utegne zboljšati. Kdor meni, da je izumel kaj praktičnega, boljšega, na dan s tim, da postane občna lastnina in se pospeši šolski napredek.

Kako pa so naše šole preskrbljene s fizikalnimi aparati? Žal! da moram reči, slabo. Veliko jih je, ki komaj gleštajo najpotrebnejših nazornih sredstev za druge predmete, nazorni uk, zemljepis, računstvo i. t. d., za fiziko pa nimajo ničesar. Le tam pa tam nahajajo se, kakor sem zvedel, hvalevredne izjeme, posebno na nekterih večrazrednicah. Reči moram, da pomanjkanje nazornih sredstev sploh jako zadržuje napredek našega šolstva, zato je živa potreba, da se zbirke nazornih sredstev ustanovljajo in pomnožujó (a tudi porabljuje, ne pa da bi mirno počivale, kakor v nekterih knjižnicah knjige.)

Da se pomanjkanju nazornih sredstev v okom pride, treba bo vsem, ki jim je mar za šolo, vsкупnega in vztrajnega dela. Največ truda pride seveda na učitelje same, vnete za blagor naroda. Oni imajo ne le sami prirejati si nazornih pripomočkov, ampak tudi pridobivati med ljudstvom radodarnih šolskih prijateljev, vnemati odločilnim možem, udom krajnih šolskih svetov, skrb za šolo, ter delati na to, da šolske srenje po svoji zmožnosti štejejo leto za lotom kak znesek v nakup nazornih sredstev. Druga naloga jim bo, organizirati se med seboj v ta namen, da si osnujejo zavod, ki bo preskrboval naše šole s takimi učnimi sredstvi, ki so našim šolam popolnoma primerna. Sedež zavodu najbolj ugoden bil bi brezdvomno Ljubljana, morda bi tamošnji šolski društvi mogli svoj delokrog v tem zmislu razširiti. Mogoče, a le pod tem pogojem, če se vse slovensko učiteljstvo med seboj zveže v prospek takemu zavodu in — če se pridruži tudi drugi važni faktor za razvoj slovenskega šolstva, to je slovensko razumnístvo. Skrajni čas je, da se ono, že iz ljubezni do naroda, od ktereга je, a tudi ravnaje se po tujem izgledu, začne vse bolj zanimati za domačo šolo nego se je brigalo do zdaj. Ako se ta moja želja uresniči, prirastejo šolam podpore, katerih se bodo bogatíle zbirke nazornih pripomočkov in tedaj se bo tudi za fizikalne aparate našlo nekaj dobička.

— 376 —

Obravnava pesmi:

„Zdihljeji slepega“. („Drugó berilo“ stran 29, 30.)

(III. šolskó leto.)

I. Uvod.

Iz katerih glavnih delov obstoji človeško truplo? kako se imenujejo? — Glava, čok, zunanji udi. — Kako se imenuje človek, ki ima ta ali oni ud oškodovan? — hromec. — Je li hromec srečen? — On je velik ubožec. — Kteri še vé povedati, kaj je rekel čevljarski pomagalec Jože, bogatemu, pa mrtvoudnemu gospodu? — „Zdrav, če tudi ubog človek je srečnejši, nego bogat hromec.“ — Koliko čutil ima zdrav in popolnočuten človek? — Kako se imenujejo? — Kteri zna lepo povedati, kaj služi posameznim čutilom? — Vidu služi oko, vohu nos, itd. — Kak je človek, ki ne sliši? — Gluh. — Kaki so oni, ki ne vidijo? — Slepí. — Kaki so tisti ljudje,

ki ne morejo govoriti? — Nemi, mutasti. — Ali se slepi, gluhi in mutasti ljudje že vsi tako narodijo? — Nekteri se že tako rodijo, drugi pa še le pozneje postanejo nesrečni. — Kaj mislite, kdo je večji ubožec, gluhi, slepi ali gluhonemi človek? — Slepi. — Zakaj je slepec največa sirota? — Ker nič sam storiti ne more. — Kteri izmed čutov je tedaj najdražji? — Kaj si moramo tedaj zapomniti? — Da si oči varujemo. — Kteri še ve povedati, kar očesu škoduje? — Predrobno delo, predolgo napenjanje, premočna svetloba, itd. — Kaj moramo večkrat storiti? — Oči umivati. — Glejte! kako srečni smo, da vidimo vse, kar je ljubi Bog ustvaril in da se lahko naučimo marsikaj koristnega in dobrega, zato pa si vselej skrbno varujemo oči, ki so tolik, tolik dar božji! — Zdaj pa lepo poslušajte, hočem Vam nekaj brati, iz česa bodete slišali, kako milo zdihuje tisti človek, kteri še nikdar svojih oči odprl ni. —

2.) Učitelj celo pesem počasi prebere.

3.) Nekteri boljših bralcev prečitajo pesem 2—3 krat.

4.) Učenci berejo posamezne kitice, učitelj pa izprašuje in pojasnuje manje znane besede, ter sestavi glavno misel vsake kitice, kakor sledi: Kako se imenuje naslov temu berilu? — Kedaj pa zdihujemo? — Ako smo nesrečni, žalostni. — Zakaj pa slep človek zdihuje? — On je žalosten, ker ne more ničesar videti? — Kaj želi slepec videti? Kak solnce gor gre. — Kaj rečemo namesto „solnce gor gre“? — Solnce vzhaja. — Kaj še bi tudi rad videl? — Kraj, kjer luna in zvezde blišče. — Kaj je to „luna“? — Mesec. — Kaj se pravi „zvezde blišče“? — Zvezde svetijo, lesketajo. — Kolikrat bi to saj slepec rad videl? — Enkrat. — Je li je ta človek, o katerem se tukaj govori, slep postal, ali se je že slep rodil? — Slep se je rodil. — Kaj nam to priča? — Besede: „le enkrat“. — Kdo si poskuša moč? — Tema. — Kje si poskuša tema moč? — Nad očmi. — Kaj se li to pravi? — Tema je tako močna, da človek ničesar zagledati ne more. — Od česar slepec ne vé? — Od dneva. — Kako bi lahko rekli namesto „dneva“? — Od svetlobe, od dnevne luči. — Kaj obdaja stepega? — Tema, noč. —

Misel prve kitice je tedaj:

Slepec si želi saj enkrat videti solnčni vzhod, svetlo luno in lesketajoče zvezde; pa zastonj je ta želja, ker trda tema mu vedno oči zakriva.

Ponovi, kaj sem rekel N!

Čitaj drugo kitico! Kaj še želi slepec videti? — Višnjevo nebo. — Kaj pomeni „višnjevo“? — Sinje, modro nebo. — Kaj pa si mislimo, če rečem „zelene planine“? — S travo obrašene bribe in griče, kjer pase pastir čedo. — Kteri mi zna ktero planino imenovati? — Pohorske in Konjiške planine. — Kaj si mislimo namesto „belo goro“? — Gore, ki so pokrite s snegom. — Kaj še slepec videti želi? — Kaj so oblaki? — Deževne megle. — Kaj se od oblaka pove? — Da se joka. — Kedaj se oblaki jočejo? — Če kropijo zemljo. — Kako bi zamogli reči namesto „jočeš“? — Žaluješ, solze točiš.

Misel druge kitice je:

Slepec izgovori pristržno željo, da bi saj enkrat videl modro nebo, zelene griče, snežne gore in temne oblake, ki kropijo zemljo.

Ponovi misel te kitice P!

Čitaj naprej! kaj še bi rad videl slepi človek? — Dolino in gaj. — Kaj pomeni beseda „dolina“? Imenujte mi nektero dolino! — Kaj pomeni beseda „gaj“? — Log, z drevjem obraščen pašnik, gozdni porobek. — Kaj se reče „blagor“? — Sreča. — Komu je blagor? — Tistemu, ki lahko vso lepoto vidi. — Kaj pomeni beseda „raj“? — Krasni kraj, paradiž. — Kaj bi še slepec rad videl? — Kak evetke cvetó. — Kaj hočemo povedati z besedami: „cvetke cvetó“? — Cvetice ali rožice odpirajo svoje cvetne glavice. — Kaj pa nosijo nektare cvetlice v sebi? — Strup. — Kako imenujemo take cvetice? — Strupene. — Kteri mi zna imenovati lepe cvetice, ki imajo strup? — Kalužnica, divji mak, rumeni mlečnjak, itd. — Zakaj se pravi, da „med drugim“ strup nosijo? — Ker nam cvetice prinašajo veliko dobrega. —

Misel tretje kitice je:

Slepec želi videti doline in livade, ktere so polne koristnih rastlin in žlahtnih, dišečih rožič.

Ponovi, kaj sem rekel R!

Beri prvi vrsti zadnje kitice! Ktero željo slepec tukaj izreka? — Da bi videl soseda oči. — Zakaj bi rad soseda v oči gledal? — Da bi spoznal, kar se v sreč godi. — Ali je to res, da na očeh spoznamo, kar človek v sreč misli? — Da. — Glejte! Ako je kdo vesel, žalosten, otožen, jezen ali hud, tako mi zapazimo, da nas tudi veselo, žalostno, otožno, ježno ali hudo pogleduje. Oči nam tedaj tudi kažejo, kako je človeku pri sreč. Ponovi, kaj sem povedal Z! Zakaj tedaj moramo človeku, s katerim govorimo v oči gledati? — Da poizvemo, kako mu je pri sreč. — Vidite! Slepec pa tega ne more, ampak on mora le besedam verjeti in ravno zato je žalosten. Ponovi K! Ali misli pesnik z besedo „sosed“ samo enega človeka? — Vse ljudi —

Čitaj zadnji vrstici! Kaj pa tukaj slepec pravi? — „Grob si želim“. — Kaj se pravi, grob želeti? — Smrt želeti. — Zakaj pa si želi smrt? — Ker na tem svetu nobenega veselja ne najde. — Kaj upa na onem svetu zadobiti? — Večno veselje. —

Misel zadnje kitice je:

Slepec bi rad gledal ljudi v oči, da bi spoznal njih srca, pa ker vé, da se mu tudi ta želja ne spolni, zato želi smrti, ktera ga bode pripeljala v kraj večnega veselja.

Ponovi misel zadnje kitice B! Ponovi misel prve, druge, tretje kitice; R! S! T! To se večkrat ponovi.

5.) Berilo se večkrat prečita in učitelj strogo zahteva, da učenci besede dobro izgovarjajo in prav naglašujejo.

6.) Memoriranje.

7.) Cela pesem še se enkrat pregleda in učenci se opozorujejo na ločila in take besede, ki so gledé pravopisja težje.

8.) Učenci pesem iz glave napišejo.

9.) Naloga: Napišite glavno misel vsake kitice na tablo!

Josip Lasbahar.

Dopisi.

Iz Maribora. (Društvo za podporo ubogih učencev tukajšnjih ljudskih šol.) Prelepo je zopet spolnilo omenjeno društvo svoj namen. Obdarovalo je 230 revčkov deloma s celo obleko, deloma z obutalom. Vršilo se je to v okinčani telovadnici učiteljišča v nedeljo 16. t. m. predpoldan. Svečanost se je pričela s krasnim zborom, kterege so peli učiteljski pripravniki pod vodstvom svojega zvestega učitelja g. Miklošiča. Na to je nastopil podpredsednik g. dr. Janez Schmidler, se zakvali s kratkimi, jedrnatimi besedami vsem podpirateljem društva in zaklical trikrat „živijo!“ našemu presvitlemu cesarju kot neutrudljivemu pospešitelju vseh blagih namenov. Lepo pevanje cesarske pesmi je povzdignilo veličastnost trenutka. Župan, g. dr. Duhatsch, ki je zdaj stopil pred zbrane, izreka društvu prisrčno zahvalo v imenu občinskega zastopa povdarjajoč imenitnost tega podjetja za Maribor in okolico. Zopet se je zapela primerna pesem in razdelili so se darovi med otroke, kteri se potem z veselimi obrazi razidejo.

Iz Šoštanj. (Novo učit. društvo.) „V šolskem okraju Šoštanjskem osnovalo se je pred kratkem „Šaleško učit. društvo“, kojega pravila so bila 6. nov. t. l. od c. kr. namestnije potrjena. Dne 27. t. m. popoldne imelo bode svoje osnovalno sejo v Šoštanju na rotovžu. — Akoravno šteje to društvo le malo udov in bode samo 5krat v letu zborovalo (3krat v Šoštanju in 2krat v Velenju), upati je vendar, da bode na šolske razmere tega okraja dobrodejno upljjavalo.“ H.

Iz Črešnovca. Dne 13. t. m. je imelo naše uč. društvo zopet svoje mesečno zborovanje v Sl. Bistrici. Zborovanja se je vdeležilo 13 udov, kajti tudi takrat so nam vsi društveniki iz Dravinske doline izostali. Gospod predsednik prične sejo ob 10. uri in tajnik prečita zapisnik zadnje seje. Na to prebere g. predsednik več dopisov, ktere je bilo vodstvo v minulih mescih sprejelo. Najvažnejši izmed dopisov je ta od ravnateljstva štajerske učiteljske zaveze, v katerem se učiteljskim društvom predlaga v pretresovanje in presojevanje nektera vprašanja, ki so bila to leto ob priložnosti zborovanja štajersk. učiteljskega društva navržena. te se ob enem izgovori želja, da društvo svoje mnenje o omenjenih prašanjih vsaj do meseca aprila ravnateljstvu doloži. — Društveniki se izrazijo, da se bode o tej stvari pri prihodnjem zborovanju razgovarjalo. — Gospod predsednik poroča tudi o delovanju našega društva v tekočem letu, ter izreka srčno željo, da bi vsi udi tudi v prihodnjem letu društvo gmotno in duševno po svoji moči podpirati blagovolili, da bode ono svoj cilj in konec doseči zamogo. — Potem se je vršila volitev novega odbora in seer so bili voljeni: Franc Windisch predsednikom, Ivan Kristl podpredsednikom, Josip Lasbahar zapisnikarjem, Martin Planker blagajnikom in gg.: I. Pouh, L. Tribnik, Franc Drujač kot odborniki. Konečno je govoril J. Lasbahar o „Skupnem delovanju na večrazrednicah z ozirom na domače konference.“ Celi govor je bil izdelan na praktični podlagi, ter kazal na lastne izkušnje poročevalca. Naposled še društvo sklene, da bode 3. prosinca zopet zborovalo. J. Lasbahar.

† Venceslav Čížek,

učitelj v pokoju, je dne 1. decembra 1883, previden s svetimi zakramenti za umirajoče, vsled slabosti od starosti na Pilštanju umrl. Rodil se je v št. Ilu (St. Egidi) pri Mariboru dne 8. julija 1799 l. Ko je šole, takrat učiteljskim pripravnikom potrebne, najbrž v Gradeu dovršil, je dne 20. oktobra 1818 vstopil kot podučitelj („Gehilf“) pri sv. Lenartu v službo, kjer je 1 leto ostal. Potem je še kot podučitelj služboval v „Abstall-u“ (okraj Radgona) 5 let, v Ljutomeru 3 leta. Meseca oktobra 1827 je bil imenovan za stalnega učitelja v Verzeju, od koder se je čez 13 let k sv. Benediktu v slov. Goricah preselil in na tej šoli še 21 let t. j. do dne 26. septembra 1861 vspešno deloval. Po tridajletnem službovanju je stopil rajni jeseni leta 1861 v pokoj, ter dobil 134 fl., beri en sto štiri in trideset goldinarjev avstr. velj. pokojnine. Kolikor mi je bilo iz zanesljivih virov mogoče izvedeti, se je rajni povsod, kjer je služboval, kar tudi njegova pohvalna spričala priznavajo, kot marljiv, vesten in značajan učitelj odlikoval. Bil je pa tudi izvrstno v godbi izobražen, ter si je velike zasluge za povzdigo cerkvenega petja in godbe pridobil. Znal je skorsj na vsako glasbeno orodje igrati, vsled tega pa je tudi marsikterega sposobnega mladeniča v godbi izuril. V Ljutomeru n. pr. je za časa svojega tamošnjega delovanja ustanovil celo društvo (bando) godcev. — Bodi mu zemljica lahka!

Š...

Novice in razne stvari.

[Presvitli cesar] podaril je za povekšanje šolskega poslopja pri sv. Jurju na Pesnici 100 gld.

[Mihael Herman †]. 15. t. m. je po daljši bolezni umrl v Gradeu v 62. l. svoje starosti gosp. M. Herman, c. kr. deželne sodnije svetovalec, državni in deželni poslanec, dež. odbornik i. t. d. Bil je ranjki izkren prijatelj Slovencev, za kterih pravice se je neumorno potegoval. Bodi mu blag spomin! N. v. m. p.

[Promocija.] Učeni naš rojak in pisatelj, g. profesor Karol Glaser, bil je 7. t. m. na Dunajskem vseučilišču promoviran za doktorja filozofije. Rigoroze delal je iz sanskrtščine s takim uspehom, da so mu čestitali prvi nemški jezikoslovci na Dunajskem vseučilišču. G. profesor Glaser je gotovo prvi Slovenec, ki je indiške

filologije doktor, in ker sluje radi učenih svojih razprav že mej nemškimi učenjaki, čestitamo iz polnega srea!

[Vabilo.] Učiteljsko društvo za mariborsko okolico bode imelo svoj glavni zbor v četrtek 10. januarja 1884 v Leitersberški šoli po tem le vzporedu: a) Dopisi, b) Poročilo o delovanju društva in načinu, c) Volitev novega odbora, d) Govor gosp. F. Majcen-a „o moči in imenitnosti navade pri vzgoji in pouku“, e) Nasveti. — K prav obilni vdeležitvi vabi Odbor.

[Vabilo.] Učiteljsko društvo v Celju bode imelo svoj glavni zbor drugi četrtek, t. j. dne 10. januarja 1884 po sledečem vzporedu: 1. Zapisnik, 2. Dopisi, 3. Poročilo o zborovanju štaj. uč. zveze v Mariboru, 4. Poročilo tajnikovo o delovanju društva v preteklem letu, 5. Poročilo blagajnikovo, 6. Volitve društvenega odbora in pregledovalcev računa, 7. Nasveti. Odbor.

Spremembe pri učiteljstvu.

Na Štajerskem: Gosp. Jože Slekovec učitelj v Jarenini, g. Jakob Kopic pr. učitelj na šoli Lehen — Brezje in g. Ignac Lopič, učitelj pri sv. Janži na dr. polju postali so nadučitelji ravno tam. — Gosp. Janez Jager, učitelj v Rothwein-u imenovan je nadučitelj v Studeneih, gosp. Jože Smole, podučitelj v Ločah, učiteljem v Remšniku, g. Blaže Tominc, zač. učitelj v št. Pu (Maribor) pa zač. podučiteljem v Rušah. — Gosp. Simon Kellenberger zač. učitelj pri sv. Antonu na Pohorju, g. Mart. Šalamun zač. podučitelj pri sv. Lovrencu v Slov. gor. in g. Teodor Weinhardt, zač. podučitelj pri sv. Lovrencu na dr. polju so na svojih mestih za trdno nameščeni. — Gospodična Maria Spende postala je def. podučiteljica v Gornjemgradu, gspđč. Maria Negovetič pa isto tako v Vuzenici. — Gosp. France Pečar, podučitelj pri sv. Benediktu v Slov. gor. prišel je za def. učitelja k sv. Marjeti (Ptuj). — Gosp. Anton Porekar, poduč. v Rogateu postal je zač. poduč. na šoli za ptujsko okolico in podučitelj v Zdolah (Brežice), gosp. France Pintar pa zač. učitelj v Stoprah. Dosedanji uč. supl. na tem mestu gosp. Jakob Goznik je prestavljen kot poduč. supl. v Ljutomer. Na dalje so prestavljeni suplenti gg.: Andrej Močnik iz Runč na Ptujsko goro Jože Strniša iz Cezanjeve v Veržej in Ant. Čagran iz Markove (Ptuj) v Cezanjeve. Gosp. Janez Gregorič suplira učit. mesto v št. Petru pri Radgoni. — Novo nameščeni so učit. kandidati oziroma kandidatnje in sicer gosp. Jože Albrecht kot zač. učitelj pri sv. Miklavžu (Ormuž), g. Jože Hrastnik kot podučitelj pri sv. Janžu na Dr. p.; g. Janez Strelec v Markoveah; g. Jože Vezijak v Cirkoveah; g. Janez Dreflak, v Rogateu in g. Janez Šneider v Cven-u; kot podučiteljice gospodične: Lucija Gabršek v Kostivnici, Jozefina Kren pa pri sv. Marjeti (Ptuj).

Na Kranjskem: Gospodična Ernestina Klarici je za trdno postavljena na III. učit. službo v Višnji gori. — G. Friderik Kavčki je za trdno postavljen na IV. učit. službo pri čveterorazredni ljudski šoli v Kočevju. — G. Peter Fleischman, učitelj v Boštanju, imenovan je nadučiteljem ravno tu. — G. Jakob Cepuder postavljen je za trdno na II., in gospá Marija Cepuder-ova na III. učit. službo v Leskoveu. — Gospodična Marija Marovt, učiteljica na Raki, pride na čveterorazredno ljudsko šolo v Krško. — G. Florijan Rozman, učitelj v Veliki dolini; g. Gebauer, učitelj v Tržišču; gdč. Marija Pirnat, učiteljica v Šent-Kocijanu in gdč. Jospina Malec, učiteljica v Kostanjevici, so za trdno postavljeni. — Gospodična Leticija Ahčin, nastopna učiteljica, je šla začasno na Ig.; gdč. Karolina Petrič, zač. učiteljica v Kočevju, k sv. Štefanu v Zilsko dolino (na Koroškem) in gdč. Ana Moro, nastopna učiteljica, za podučiteljico v Grabštajn (na Koroškem).

Listnica.

Gosp. Dr. J. P. v M.: Prijeli. Lepa hivala; zmanjkalo nam pa prostora, zato prihodnjic. — Gosp. J. K. v Ž.: Dosedaj še „Navoda“ in „Pevčeka“ nismo prijeli, toraj nam tudi ne zamerite da o njih nismo ničesar omenili.

Natečaj.

Na tukajšnjih deških ljudskih šolah je popolniti dve učiteljski službi I vrste in štiri učiteljske službe II vrste. — Še službo I vrste je spojena letna plača 700 fl. pa pravica do postavnih petletnic po 60 fl. in do stanarinske doklade letnih 100 fl., ki se pa ne všteva v pokojnino. Učiteljka služba II vrste daje pravico do letne plače 600 fl. in do postavnih petletnic po 60 fl. — Prosilci za eno teh služb imajo svoje prošnje z dokazi o učiteljski sposobnosti za slovenski in nemški pouk in o dozdanjem službovanju, ako se nahajajo v kaki učiteljski službi, potom predstoječega e. k. okr. sveta vsaj do 15. jan. 1884. leta pri podpisnem e. k. mestnem šol. svetu vložiti. — Prosilcem, kateri so se vsled tukajšnjega natečaja z dne 1. avg. t. l. št. 221 oglasili za razpisano in dozdaj še ne oddano službo mestnega podučitelja ni treba nove prošnje vlagati, izimši ako nameravajo prositi za službo mestnega učitelja I vrste.

C. k. mestni šol. svet ljubljanski, dne 5. dec. 1883. Prvosod.: **Gracelli.**

Natečaj.

V celjskem šolskem okraju pridejo te-le podučiteljske službe v definitivno umeščenje:

- a) Na trirazrednici v Vojniku, z dohodki po III. plačilnem razredu.
 - b) Na trirazrednici v št. Pavlu pri Prebovlju (Pragwald) z dohodki po III. plač. razredu.
 - c) Na dvorazrednici v Grizah, pošta Žavec, z dohodki po IV. plač. razredu.
- Prosilci za katero teh služb naj svoje pravilno instruirane prošnje predpišim potom do 15. januarja 1884 pri dotičnem krajnem šolskem svetu vložijo.

Okrajni šolski svet v Celju, dne 15. decembra 1884.

Predsednik:
Haas l. r.

Natečaj.

Umesti se na enorazrednici v Sromlah služba učitelja in šolskega vodje z dohodki po IV. plačil. razredu, na dalje služba pomožnega učitelja za šolske okraje: Brežice, Sevnica in Kozje z dohodki, ki so določeni po III. plačilnem razredu in po § 4 alinea 2 subst. norm. definitivno ali tudi provizorično.

Prosilci za katero teh služb naj svoje redno instruirane prošnje predpisanim potom do 31. dec. t. l. in sicer z ozirom na prvo mesto pri krajnem šolskem svetu v Sromljah (pošta Brežice) z ozirom na drugo pa pri predsedniku dotičnih okrajev šolskih svetov v Brežicah vložijo.

Okr. šolski svet v Brežicah, dne 16. nov. 1883. Predsednik: **Rupnik** s. r.

Razpis podučiteljske službe.

Na četirirazrednici v št. Jurju ob južni železnici (s paralelko) se početkom letnega tečaja 188³/₄ provizorično umešča tamkaj začasno sistemizirana podučiteljska služba s plačo po III. plačilnem razredu.

Prosilci za to službo naj svoje postavno instruirane prošnje predpisanim potom do 31. decembra 1883. l. pri krajnem šolskem svetu v št. Jurju ob južni železnici vložijo.

Okrajni šolski svet v Celju, 29. dne nov. 1883. Predsednik: **Haas** l. r.